

ETIENNE VAN CAMP

**DICHT BIJ DE HEMEL
MAAR EERST IETS ETEN**

Een filosoof naar Compostella - Deel 1 Frankrijk

**DEEL 1 FRANKRIJK
VAN VÉZELAY NAAR RONCEVALLES**

Proloog	7
Vooraf	11
ETAPPE 1	
Vézelay – St-Amand-Montrond	15
—	
ETAPPE 2	
St-Amand-Montrond – Limoges	50
—	
ETAPPE 3	
Limoges – Sainte-Foy-la-Grande	90
—	
ETAPPE 4	
Sainte-Foy-la-Grande – Mont-de-Marsan	124
—	
ETAPPE 5	
Mont-de-Marsan – Roncevalles	164

Proloog

Filosofen moeten wandelen. Theoretische beschouwingen over geluk of zelfkennis publiceren is één ding, maar wekenlang in stilte alleen doorbrengen, wandelend en luisterend naar de innerlijke stem, is iets totaal anders. Het 'niet-nadenken' wordt een oefening waarbij het hoofd wordt leeggemaakt en het hart zich opent. Spontaan, onverhoopt, zomaar, onthult deze ervaring inzichten die met de zuivere rede alleen nooit tot ontwikkeling zouden komen.

Een eenzame wandelaar wordt noodgedwongen een met zijn gedachten. Reflecties gaan alle kanten op, vooral naar onverwachte richtingen. Niet alle ontmoetingen resulteren in diepgaande gesprekken, maar soms vinden verwante zielen elkaar op de camino, delen hun diepste geheimen en gaan elk hun eigen weg. Wat resteert is een 'rijkere' wandelaar die langzaam, onmerkbaar voor zichzelf, pelgrim wordt. Dit is de kroniek van zo'n langzame tocht over meer dan 1700 km, te voet, alleen, met een rugzak door hitte en storm, weer en wind.

De camino wordt in etappes gewandeld, zo'n twee à drie weken elk. Onderbreekt dat niet het élan, de 'spirit' van de pelgrimstocht? Dat kan ik niet met zekerheid zeggen, maar ik ervaar dat zodra ik overnacht waar ik de vorige etappe ben

ontwaakt, ik meteen weer die wandelaar ben die 'gaandeweg' pelgrim wordt. Ach, beste lezer, het wordt wel duidelijk onderweg. Wandel met me mee, voel de pijn en de vreugde, wees ontmoedigd en geïnspireerd, drink een glas wijn bij fijne ontmoetingen en geniet vooral van de stilte en de innerlijke rust.

Deze kroniek is daarom geen gewoon verslag van een voettocht naar Compostella, noch een bron vol tips en ideeën voor toekomstige pelgrims. De eerste etappe is opgevat als een 'essay', letterlijk te nemen als 'een proef', een wandeling van enkele twee weken langs een stukje van de Weg naar Compostella. Die eerste dag begint in het Franse Vézelay, aan een van de belangrijkste oude pelgrimsroutes. Meer dan de helft van de reizigers wenste daar, net als ik, vooraf na te gaan of een volledige tocht van drie à vier maanden wel iets voor hen zou zijn. Ze maakten eigenlijk allemaal een 'essay', vroegen zich af of ze het aankonden, of hun lichaam het zou uithouden en - vooral - of ze mentaal wel tegen zoveel eenzaamheid of samenzijn bestand zouden zijn.

Deze kroniek is een chronologische weergave van etappes van telkens een paar weken. Niet meer, maar ook niet minder. Het geeft in geen geval weer wat een pelgrim doormaakt die maanden onafgebroken de route naar Compostella bewandelt, slaapt in refuges en gîtes en onderdak vindt in *accueils-pélerins*. In het begin heb ik geen idee of, en in welke mate, 'de Weg' van een wandelaar een pelgrim maakt. Degenen die ik onderweg gesproken heb en al meer dan een maand op stap waren, gaven aan dat er 'iets' veranderd was, een langzame transformatie. Vooral hun kijk op het eigen ik, op de wereld en op het ongrijpbare 'sacrale' was na een paar weken niet meer dezelfde. Maar geen van hen kon daar echt veel duidelijkheid over verschaffen. Het lijkt me ook erg persoonlijk. Maar dat iemand enigszins veranderd terugkeert na een onafgebroken inspanning van vele maanden lijkt me bijna vanzelfsprekend.

Laten we echter vooraf niet te veel speculeren. Ik wil praten over dat waarover ik kan praten: mijn persoonlijke ervaringen met 'de Weg'. En die zijn heel anders uitgevallen dan ik vooraf in vele scenario's had kunnen bedenken.

Vooraf

Hoe ik op het idee van een tocht naar Compostella ben gekomen is me niet bijgebleven. Er was geen inspirerende getuigenis, ik ben niet 'van mijn paard gebliksemd op weg naar Damascus'. Op die waarom vraag kan ik dan ook niet antwoorden. Dat zou overigens een rationalisering inhouden van die zo persoonlijke gevoelsargumenten die de doorslag geven bij de meeste van onze beslissingen. Het is iets waar de ratio gewoonlijk in tekortschiet.

Maar voorbereid heb ik me wel, vooral voor het praktische deel. Eerst de logistiek, door me aan te sluiten bij een genootschap, in mijn geval was dat het goed uitgebouwde Vlaams Genootschap van Santiago de Compostella. Dat heeft me een Geloofsbrief overhandigd en een lichtgeel boekje met nog 112 lege stempelvakjes, de '*Credencial del Peregrino*', onontbeerlijk om in sommige *auberges* en zeker om in kloosters, abdijen of religieuze instellingen te mogen overnachten en van het pelgrimstarief te kunnen gebruik maken. Dit boekje zal gaandeweg ook de vele stempels omvatten die bij aankomst in Santiago, de aanvraag om een *Compostela* moeten ondersteunen. Daar doet de pelgrim het natuurlijk allernaam niet voor, maar het stempelboekje wordt gaandeweg wel een soort dagboekje dat niemand wil verliezen.

Daarnaast heb ik me voorbereid door veel te lezen over de pelgrimstocht van anderen en door kaarten en wandelwegen te bestuderen, vooral dan de 'drie bijbels' die toen gangbaar waren. De beroemde 'Grande Randonnée 654' met 1750 km wandelwegen die Namen met de Pyreneeën verbinden en dikwijls gelijkloopt met *le Chemin*. Daar geef ik in het begin de voorkeur aan omwille van de talloze holle wegen en heerlijk kleine paadjes; de *Guide de poche* van uitgeverij Lepère met haar uitstekende beschrijvingen en plattegronden (maar met haar suggestie van soms wat lange etappes van meer dan 30 km, onhaalbaar voor mij) en tenslotte de veelgeprezen 'Miam Miam Dodo' gids met haar kinderlijk rare naam maar met bijzonder praktische informatie over de kostprijs van logies, bevoorrading onderweg, hoogtemeters en moeilijke etappes. Deze drie gidsen - en vooral de laatste - zijn voor mij (althans het relevante deel; de rest heb ik er vooraf met een keukenmes afgesneden want elke gram is belangrijk had ik gelezen, terecht) onderweg van onschatbare waarde gebleken.

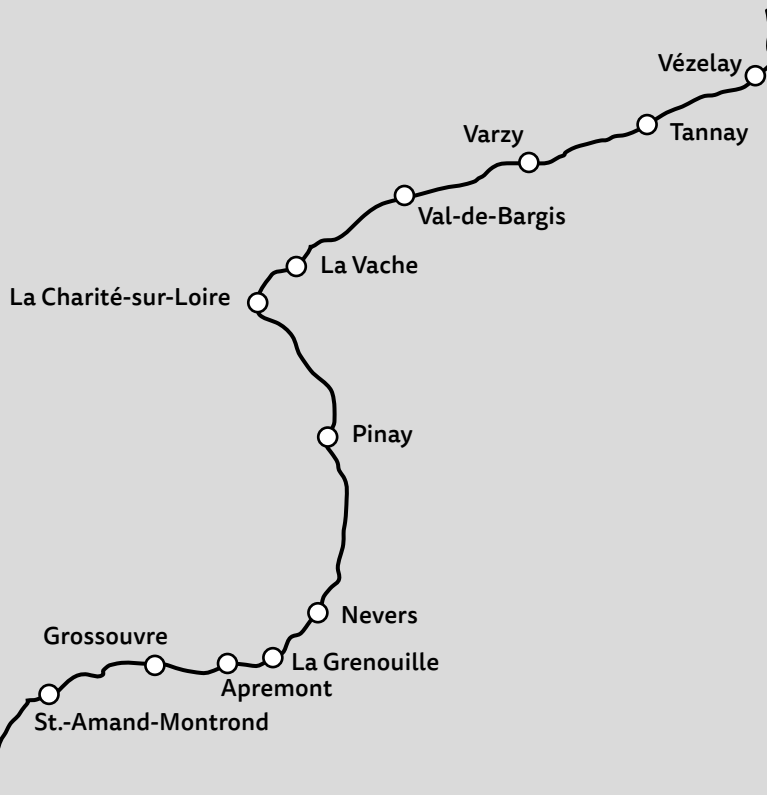
Ten slotte mijn fysieke voorbereiding. Ik moet bekennen dat ik nooit gewandeld heb. Erger nog, wandelen was voor mij tijdverlies: je raakt nergens, er gebeurt niets, het landschap passeert tergend traag. Dan toch nog liever een fiets als het moet, of de auto of vliegen: vanuit de comfortabele zetel trekt de wereld dan voorbij. Dus enige wandelingen vooraf leken me niet verkeerd. Een maand vooraf ben ik beginnen wandelen, eerst 5 km, toen een hele prestatie. Dan langzaam wat meer, tot twee keer per week. Dan met mijn nieuwe, zware wandelschoenen, dan met een goeie rugzak verzwaard met flink wat boeken. Kort voor mijn vertrek stapte ik 18 km met een rugzak van 8 kg, zelfs twee à drie keer in die laatste week. En toch zou deze voorbereiding, hoe noodzakelijk ook, ruim onvoldoende blijken tijdens het eigenlijke avontuur.

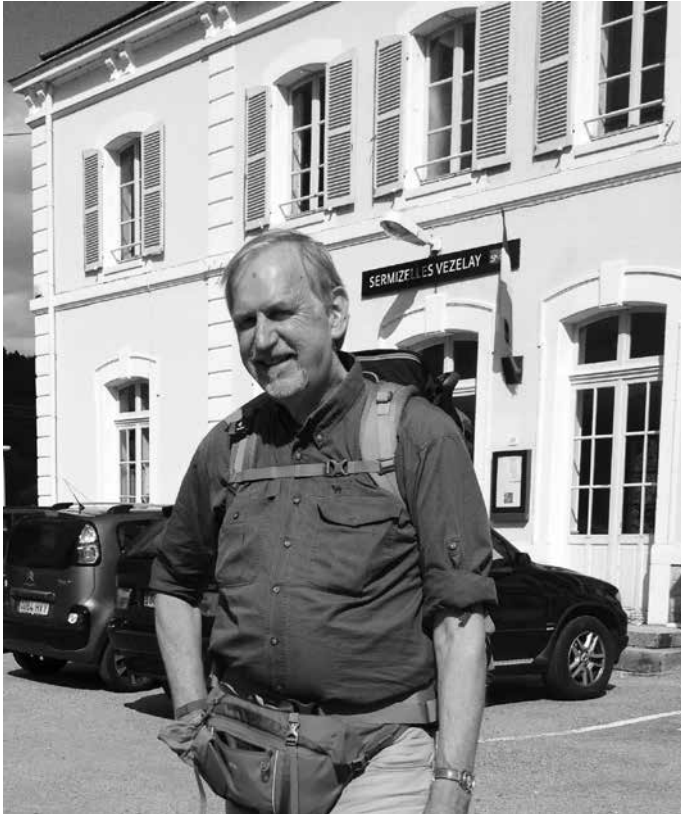
ETAPPE 1

Vézelay – St-Amand-Montrond

EEN.

Op een warme zondagochtend, eind van de zomer in 2015, ben ik dan met een rugzak van 12 kg, twee wandelstokken en een lunch voor de middag op de trein gestapt naar Brussel, dan Parijs en vandaar naar Vézelay. Het kleine stationnetje ligt echter niet in Vézelay maar zo'n 10 km buiten de stad, in Sermizelles. Al meteen een goede test en een uitstekende afstand om warm te lopen voor de volgende dagen. Dat 'warmlopen' is niet het goede woordgebruik zoals ik al snel zal ondervinden. Er staat me namelijk een moordende tocht in een hittegolf in Midden-Frankrijk te wachten. Maar dat weet ik nu nog niet. Ik heb me dus voorbereid voor een tochtje van 10 km naar het centrum, maar het Toeval (of 'de Voorzienigheid' als je wil) maakt dat ik in die buurt een lief nichtje heb wonen. Mijn voorgenomen tocht kwam haar ter ore en aan het stoffige stationnetje zit ze glimlachend naast haar klein autootje te wachten, ook flink onder het stof. Er dreunt nog een man rond met een rugzak, loopt links en dan weer rechts en vraagt aan m'n nichtje de weg naar Vézelay. Joviaal als ze is biedt ze hem meteen een lift aan, een aanbod dat deze vriendelijke Fransman zich geen twee keer laat zeggen, temeer omdat mijn nichtje een bloedmooie jonge vrouw is. Maar dat terzijde.

De eerste dag van een lang verhaal, het treinstation bij Vézelay

Mijn voorziene, rustige wandeling van twee uur gaat dus niet door maar wordt vervangen door een kort autoritje naar Vézelay waarna mijn medewandelaar meteen de steile klim inzet naar de basiliek en aanpalend klooster met *auberge*. Mijn nichtje wandelt naast mij gezwind de berg op en geeft enthousiast uitleg over de hele streek rond Vézelay en over het natuurpark Morvan. Om een of andere reden ben ik al moe. Dat kan toch niet, na een paar honderd meter met rugzak. Het is dan wel een steile klim en m'n rugzak wat zwaar, maar toch. Eens op de top moet ik ook nog de basiliek bezoeken natuurlijk. Een vol vuur loopt het nichtje met me rond in de kerk, trapje op en trapje af, tot in de crypte diep beneden en dan helemaal terug. Ik stoot me aan alle wanden van de smalle gangen, enerzijds door de rugzak waar ik maar blijf mee sleuren en anderzijds door een onverklaarbare moeheid. Ik heb dan wel geen 10 km gestapt, maar ook deze rondleiding is een goede opwarmer. Dat neemt niet weg dat deze basiliek, toch al uit 1104, wel een juweeltje is als romaanse abdijkerk. Tegen de avond, terwijl zij naar beneden loopt en op een terrasje op me zal wachten, ga ik me inschrijven bij de zustertjes van het 'Centre Sainte-Madeleine' van de religieuze broederschap van Jeruzalem. Dat klinkt al meteen indrukwekkend. Ik krijg een bedje toegewezen midden een volle slaapzaal. Dat ben ik sinds mijn scoutstijd niet meer gewend maar mentaal weet ik dat dit deel uitmaakt van *le Chemin*. Ik ben wel benieuwd hoe dat gaat aflopen. Ik neem nog gauw een douche en haast me naar beneden waar het mooie nichtje met enig ongeduld op me wacht. We eten samen nog iets maar eigenlijk ben ik doodop en wil naar m'n slaapzaal. We spreken af dat ze, aan het einde van deze eerste etappe, me zal komen ophalen, waar ook te velde, om de laatste nacht in haar huisje door te brengen. Opnieuw de zware klim, zij het zonder bagage. Ik kruip snel onder de lakens en hoop op een goede nachtrust.

Vézelay is voor veel reizigers (ik zeg nog reizigers, niet pelgrims) de eerste kennismaking met 'de Weg'. Vézelay is namelijk een van de historische aanvangsplaatsen in Frankrijk (naast bv. Le Puy) en een belangrijke halte voor Belgen en Nederlanders die traditioneel 'de Weg' via Namen en Reims lopen. Het is alvast mijn eerste ontmoeting met andere Jacquards, mannen en vrouwen die net als ik 's anderendaags hun eerste stappen zetten maar ook met intussen ervaren wandelaars die al vele weken onderweg zijn. Enkelen zal ik nog een paar keer terugzien, anderen volgen een heel andere weg naar Spanje en een vrouw alleen wandelt van hieruit over de Alpen naar Assisi en Rome. Het is dus ook mijn eerste ervaring sinds lang met een slaapzaal, met de te kleine, te smalle en te zachte Franse bedden, met snurkers en 'ongewone geuren'. Maar eens de slaap gevat maakt het allemaal niet meer uit. Een paar keer word ik wakker door luid gesnurk en door overweldigend benauwende geuren maar de vermoeidheid maakt alles weer goed.

TWEE.

Een zekere euforie maakt zich van mij meester als ik 's morgens na een stukje baguette en een koffie om 7 uur m'n rugzak aanspan en iedereen een goeie reis wens, een '*buen camino*'. Ik had in een boekje gelezen dat iedereen dat elkaar toeroept en dus gaf ik alle aanwezigen apart mijn beste wensen voor een mooie en veilige tocht. Dat had ik natuurlijk niet zo letterlijk moeten nemen, maar alles moet je leren. Enkelen antwoordden met dezelfde wens, de meesten glimlachten beleefd. Ik denk dat ik als eerste op stap was. Gisteren had ik een *boulangerie* gezien aan de voet van de heuvel en ik reken nu op een heerlijke croissant, een kraakvers chocoladebroodje en een kleine baguette. Helaas, die bakker opent pas om 8 uur en zo lang ga ik niet staan wachten. Onderweg vind ik wel wat lekkers te eten. Dit is ten slotte Frankrijk.

Kwaliteiten van de Franse Chemin: stilte, rust en verlatenheid

Ik kan het nauwelijks geloven. Ik ben nu eindelijk op weg, alleen, met al mijn bagage op mijn schouders, vol moed en vitaliteit. Maar na een uur weet ik dat ik al verloren ben gelopen. Daardoor kom ik bij een prachtig kasteeltje terecht, met koele vijvers en hoge bomen langs het tuinpad. Zonder de digitale positiebepaling die ik later, als het echt nodig is, zal leren gebruiken, zijn er door die toevallige afwijkingen van 'het rechte pad' altijd verrassende wendingen en ontmoetingen. Met behulp van kaarten en wat oriëntatie kom ik tegen de middag wel weer op het 'goede' spoor. Het zal me geregeld overkomen. Ik hoor dat elke pelgrim uiteindelijk een soort derde zintuig ontwikkelt om lang vooraf de kleine insignes, pijltjes, schelpen en symbolen te bespeuren. Zo leer

ik snel dat ik bij een kruising zonder aanduiding en al zeker bij een tweede splitsing zonder aanwijzing best op m'n stappen terugkeer. Over de rust en stilte die van de landschappen uitgaat zal ik hier niet uitweiden, behalve dan dat ze, zeker rond Vézelay en in het stukje beschermd natuurgebied van de Morvan, van het mooiste zijn dat het midden van Frankrijk voor de wandelaar te bieden heeft. Zo zag ik, kort na zonsopgang, op enkele meters van mij een ree rustig staan grazen en even verderop een prachtig bruine vos die me wel met enige achterdocht aankeek.

Dus zo begint een pelgrimstocht: je neemt al je spullen bij elkaar en je begint te stappen. Meer lijkt het niet te zijn. Mijn eerste ervaring is wonderlijk: zacht glooiende akkers en bossen, blauwe lucht en een briesje. Zo zal ik het wel een paar maanden kunnen uithouden denk ik. Maar dat het 'zo' niet blijft zal ik snel ondervinden. Tegen de middag zal ik volgens de kaart een paar dorpjes doorlopen. Daar zal ik wel proviand vinden. Maar dat valt zwaar tegen. In de talloze kleine dorpjes zijn helemaal geen winkeltjes meer. De laatste overlevenden zijn steevast de *pharmacie* en de *boulangerie* maar die laatsten zijn in zowat heel Frankrijk op maandag gesloten en worden overigens vervangen door 'afhaalpunten'. Ik zie een wat norske boer met een jongere man trekken en sleuren aan een machine. Ik durf hen niet naar eten te vragen. Ze hebben het zo te zien zelf al niet te breed. Bijna de helft van de huizen staat voor geen geld te koop. De jonge mensen zijn verdwenen. Het moet niet makkelijk leven zijn voor de achterblijvende, veelal oudere bevolking, zonder hun familie in de buurt, zonder iets om handen, levend van een wellicht klein pensioen en te grondgebonden om het ouderlijk huisje de rug toe te keren als het niet echt moet. En, trouwens, waar zouden ze naartoe moeten? En dat ondanks de lieflijkheid van de natuur en de mooie nazomer. Voor mij is het leven eenvoudig: ik ben slechts een passant, goed uitgerust met al wat nodig is, zelfs met een 'noodrantsoen' energierepen

die ik vandaag aanspreek en die dus van 'plaats' veranderen in het totaalgewicht dat ik meedraag.

Aan die verlatenheid zal ik nog dikwijls herinnerd worden, al weet ik voorlopig niet wat ik daarmee moet. Intussen ben ik door het afwijken van het voorziene pad vanochtend toch flink wat meer kilometers aan het lopen dan gepland, 26 op deze eerste dag. Zoveel heb ik ook in de voorbereiding thuis nooit gelopen, laat staan met 12 kg in m'n rugzak. Maar we geraken er wel. Als wat onzekere pelgrim heb ik voor de eerste paar dagen een bedje gereserveerd in kleine *chambres d'hôtes* en mini-hotelletjes voor een goede nachtrust. Dat van vanavond in Tannay is wel erg eenvoudig en oubollig. Maar met een prima restaurantje zegt het boekje me, dus wat kunnen mij die energierepen schelen. Tot bij aankomst blijkt dat niet alleen bakkers maar ook restaurants op maandag gesloten zijn. En dus moet ik uitwijken naar een minimarkt, uiteraard net buiten het stadje en dus nog eens te voet een paar kilometer heen en terug. Daar heb ik wat koude bereide pasta en een fruitje gekocht dat ik op een zonnig bankje in de buurt opeet. Doodmoe klim ik nog langs de smalle wenteltrap naar de zolderkamer op de derde verdieping, het kleinste maar ook goedkoopste kamertje. Ik neem een douche en kruip onder de lakens. Ik onthoud vandaag de heerlijke beelden die ik terugzag uit mijn vroegste jeugd, de zwart-witte en bruine koeien, de vele kleurrijke vlinders, de geuren van hooi en mest, de tollende wind, de zingende leeuweriken, fladderende valken en de zwaluwnesten in de schuren. Zo herinner ik me de jaren vijftig als klein jongetje de lange hete zomermaanden op vakantie op de boerderij en ik ben blij dat er hier, tussen deze afgelegen dorpen, nog restanten van te vinden zijn.

DRIE.

Vandaag heb ik 'slechts' 20 km gepland. Opnieuw dat mooie weer, de verlaten dorpen maar ook een ministadje waar ik

eindelijk toch wat brood vind. 's Morgens vertrek ik met 2,5 kg extra aan water en bevoorrading zodat ik naargelang de dag vordert alsmaar minder weeg. En dat is nodig want op het einde van elke dag weegt de rugzak toch altijd zwaarder, ook al is hij lichter. Die 'zwaarte' op m'n rug zal niet meer verdwijnen. Vanaf nu wordt al wat ik aanschaf beoordeeld op noodzakelijkheid en op gewicht. Ik denk vooraf gelezen te hebben dat gewicht de kristallisering is van angst: al wat ik meeneem zou ik 'kunnen' nodig hebben als zich dit of dat voordoet. Daar zit wat in. Zowat alles wat ik bij me heb gebruik ik wel, maar ook omdat ik het bij heb. Ik had de tocht wellicht evengoed met 3 kg minder kunnen aanvangen. Zo had ik het bv. met drie hemden en drie paar sokken kunnen doen, met slechts één van de drie meegenomen boeken (nochtans gekozen op gewicht), zonder verrekijkertje, met maar een kwart van de energierepen en van het waspoeder en slechts de helft van alle medicijntjes en pilletjes. Onderweg wordt alles 'gewicht': doosjes sardienen van maximum 100 g, twee tomaten zijn lichter dan twee perziken, liever een dunne *ficelle* dan een hele baguette, bij bewolking een liter water minder. Elke gram extra doet de eerste dagen pijn, in de schouders, in de benen, de voeten... Maar na een week leken me de halsspieren hun gemor te staken: óf ze realiseerden zich dat hun gejammer geen enkel effect had, óf ze hadden zich aangesterkt. Maar gewicht dat we meesleuren als uitdrukking van angst, daar had ik nog niet over nagedacht maar daar zit dus wel wat in.

Het is een bloedhete dag en ik ben blij dat ik overwegend in het bos loop. Dat is nooit saai. De hele dag hoor ik geluiden van brekende takken, soms een vogel maar vooral geritsel alom. Ik loop langs voor mij onbekende witte en paarse bloemen, soms in een eindeloze kleurenzee, soms als kleine eenlingen onder hoge varens. Ik passeer dorpjes van niets met oude Romaanse kapelletjes uit de 11de en 12de eeuw maar verder is er alleen maar bos. Ik lees dat deze uitgestrek-

te wouden de houtschuur waren van Parijs vanaf de 16de eeuw. Dat moet toch hard labeur geweest zijn om met die relatief eenvoudige werktuigen hoge bomen te vellen, te transporteren met stevige paarden tot de rivier waar ze per vlot over die meanderende Yonne tot in Parijs werden gebracht. Veel later werd dan maar een kanaal gegraven met meer dan 100 sluizen. Wat een titanenwerk. Later passeer ik nog enkele van deze gigantische bouwwerken.

Ik heb niet doorgehad dat ik gestaag een langzame helling ben opgelopen. Ik wandel nu op een plateau, kaal, in de zinderende namiddagzon. Schaduw is mijn redding maar die is schaars. Ik schat de afstanden van boom naar struik naar schuur naar boom, telkens pauzerend, drinkend, water over m'n petje gietend. Dan eindelijk een gestage afdaling naar het kleine Varzy in de verte. Ik ben doodop, wellicht ook door de hitte. Ik neem m'n intrek in een klein kamertje aan een groot, leeg aarden plein met bomen en zitbanken rondom. De gastheer presenteert voor vanavond een menu maar ik verkies in de stad wat rond te hangen. Tijdens de douche zie ik dat m'n enkels wat gezwollen zijn. Wellicht de oorzaak van die 'zware voeten' die het stappen daarstraks zo lastig maakten. Ik denk nu nog dat het morgen wel weer zal verdwijnen. Dat zal een grove onderschatting blijken te zijn, maar dat weet ik nu nog niet. Nu de hitte gekalmeerd is komt dit kleine plaatsje tot leven. Ik drink een heerlijk koud biertje op een terras, schrijf wat, slenter naar het grote aarden plein, nu vol pétanque-spelers, sommigen zelfs in een soort clubuniform. Maar een restaurantje heb ik niet gevonden. Dan maar een frietje aan een kraam met een soort worst die me de hele nacht parten zal spelen. Doodmoe kruip ik onder het laken.

VIER.

Bij het verlaten van het stadje zie ik honderden zwaluwen op de telefoondraden. Ook zij maken zich klaar voor een grote

Boskapelletje van Saint-Lazare

tocht. Maar voor mij is het vandaag een wouddag. Al vanaf het eerste uur loop ik heel alleen door het woud van Ronceaux vol oude loofbomen, bospaden, een riviertje, heilige stilte en ruisend blad. Ik passeer het boskapelletje van Saint-Lazare dat ooit deel uitmaakte van een melaatsenkolonie. Vreemd toch dat ik hier naar een gebouwtje kijk dat pelgrims bijna duizend jaar geleden ook aanschouwden.

Dan loop ik weer langs een kasteel - met een grote boze hond - en meer heerlijk bos en wei waar ik op de grond m'n zeiltje spreid, picknick, m'n voet verzorg (wat een blaren!) en een korte siësta hou. Dan weer een dorpje van niets, meer bossen, boomstammen en riviertjes tot ik tegen het einde van de namiddag het bos uitkom. De hitte overvalt me. De hele dag heb ik in het koele bos gewandeld en deze laatste paar km vallen zwaar tegen. Steile hellingen, de weerkaatsende hitte van het asfalt en de saaiheid van de weg laten de pijnlijke blaren weer naar de voorgrond treden. Maar met het dorp in zicht plof ik op de eerste bank neer. Ik heb maar 22 km gelopen en ben toch weer uitgeput. Wellicht ook door de zeurende pijn aan die voeten. Ik strompel verder naar het gemeentelijk onderkomen voor pelgrims. Voor 10 € huur ik bij de plaatsvervangende gemeenteambtenaar (vanaf 17 u is dat de bakker om de hoek) één van de 12 bedjes. In de laatste kamer is nog plaats. Maar als ik binnenkom zie ik een pelgrim alles weer inpakken. Op dit uur? Hij mompelt iets over *petites bêtes* en vertrekt. Pardon? Wat bedoelt hij? Ik inspecteer even het bed en ook ik zie nu een klein zwart blinkend puntje wegspringen. Vlooiën. Daar zat ik nu niet echt op te wachten. Wat doe ik? Ik loop even naar de andere kamers maar zie enkel bagage. Buiten hangen enkele wandelaars hun gewassen kleren in de late zon. Ze lijken van niets te weten. Plots zie ik de man uit Bourgondië die een paar dagen geleden van mijn mooie nichtje een lift heeft gekregen.

Hij heet Jacques, is helemaal opgefrist en komt naar me toe. Of ik niet met hem een huisje wil huren voor één nacht, honderd meter verderop. Met twee is dat betaalbaar, elk 20 €. Ik loop even mee en zie het comfort van een aparte kamer en douche. En geen *petites bêtes noires*. Ik loop even langs de bakker om m'n 10 € terug te vorderen - wat met tegenzin gebeurt -, installeer me en neem een douche. We delen zijn blikje 'vis met groenten' en mijn pakje kippensoep en we filosoferen

De weidse horiznten in het departement Nièvre,
Bourgogne – Franche-Comté

Voor het huisje zonder *petites bêtes noires*

nog lang over de toestand van de wereld en dat het niet de goede kant opgaat. Opnieuw die vage pijn in de voet, maar dat zal morgen wel over zijn. Om 21 u ben ik 'van de wereld'.

VIJF.

Deze ochtend, en zoals later zal blijken elke ochtend, met veel energie en enige overmoed vertrokken. Nog altijd prachtig wandelweer, de heuvels worden wat lager maar het blijven voor mijn normen ongekend immense oppervlakten natuur waar niets menselijks ingrijpt; geen hoogspanningskabels, geen huisjes, geen wegen, geen verkeer of geluid - ook niet 'in de verte'; alleen het ruisen van lucht en water. Ik realiseer me nu dat ik met wandelen, in tegenstelling tot mijn ervaring, net wèl veel zie, net wèl zoveel meer stilsta om gewoon te kijken en te luisteren naar al wat ik dacht voorgoed verdwenen te zijn. Dat is een van mijn grootste verwonderingen onderweg: dat fietsen en auto's en vliegtuigen je enkel een omgeving in flarden nalaten, indrukken die snel door weer andere beelden worden vervangen. De vluchtigheid van het leven.

"Hoe sneller we gaan hoe meer tijd we verliezen" schreef de wat vergeten halve filosoof Ivan Illich in de jaren zeventig. Hij had een opmerkelijk verhaal met de stelling dat 'hoe sneller we ons verplaatsen hoe meer tijd we verliezen'. Tegen zijn logica kon weinig worden ingebracht. Dat ging ongeveer als volgt. Hij berekende dat een mens gemiddeld twee uur per dag besteed aan het 'verdienen' van al wat met de auto te maken heeft: de aankoop en afbetaling van de auto, de verzekering, taksen en benzine. Dat is al een hele hap maar ook andere kosten moeten in rekening worden gebracht zoals de aanleg en het onderhoud van het wegennet, de extra verkeerspolitie en politierechters, de supplementaire hospitalen en artsen voor al die verkeersgewonden en ga zo maar door. Twee uur per dag aan het werk, alleen maar voor de auto. En dus, zegt hij, zonder auto's zouden